

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Olomouc 2021

Michaela Malaníková

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Malaníková

Práce OSPOD s rodinami s drogově závislým členem

Olomouc 2021

Vedoucí práce: doc. Mgr. Michal Růžička, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „*Práce OSPOD s rodinami s drogově závislým členem*“ vypracovala samostatně a použila jen literaturu a prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu práce doc. Mgr. Michalu Růžičkovi, Ph.D., za odborné vedení, trpělivost a cenné rady při tvorbě bakalářské práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Michaela Malaníková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	doc. Mgr. Michal Růžička, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Práce OSPOD s rodinami s drogově závislým členem
Název v angličtině:	Work The social and legal protection of children with families with a drug addicted parent
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce přibližuje práci Orgánu sociálně právní ochrany dětí v ČR s rodinami, kde se vyskytuje člen drogově závislý. Bakalářská práce obsahuje teoretickou a výzkumnou část. Teoretická část popisuje OSPOD, jeho práci a užité metody, postupy při práci s ohroženými rodinami. Další kapitoly pojednávají o opatření na ochranu dítěte, rodině, jejích funkcích. Nakonec je zmíněná drogová závislost, její příčiny, důsledky a stručné rozdělení drog. Výsledkem výzkumné části je zpracování přehledové studie. Do přehledové studie bylo zařazeno 19 výzkumných studií na téma práce OSPOD a rodiny s drogovou závislostí za zvolené období, a to 2015-2020. Výzkumné studie byly důkladně zanalyzovány a zpracovány do přehledových tabulek. Na základě analýzy byly studie zkatégorizovány, a to dle typu výzkumné studie, a dle témat, která se ve výzkumných studiích nejčastěji objevovala. Kategorizace dle typu výzkumné studie je na diplomové a bakalářské práce. Kategorizace dle témat je na případová konference, mezioborová spolupráce, odebrání dítěte z rodiny. Obě kategorizace jsou následně okomentovány.</p>
Klíčová slova:	Orgán sociálně právní ochrany dětí, případová konference, rodina, ohrožené dítě, drogová závislost

<p>Anotace v angličtině:</p>	<p>The thesis deals with social and legal protection of children in Czech republic in families with a parent with a drug addiction. The thesis consists of a theoretical and a research part. The theoretical part describes OSPOD, its work and methods used for working with at-risk families. Following chapters discuss precautions, protection of at-risk children, the family and its functions. Finally, the thesis discusses drug addiction, its causes, its consequences and also provides a brief classification of drugs. The result of the research part is a review. The review included 19 research papers on the work of the OSPOD and families with drug addiction for the selected period, namely 2015-2020. The studies were analyzed and their main conclusions were put into tables. The studies were categorized, according to the type of research and according to the topics that appeared most frequently in the studies. Theses and Master's dissertations are classified according to the type of research. Categorization according to the topic is used for case conferences, interdisciplinary cooperation, removal of a child from the family. Both categorizations are then discussed.</p>
<p>Klíčová slova v angličtině:</p>	<p>The social and legal protection of children, the child protection case conference, family, endangered child, drug addiction</p>
<p>Rozsah práce:</p>	<p>49 stran</p>
<p>Jazyk práce:</p>	<p>Český jazyk</p>

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

SPOD – Sociálně právní ochrana dětí

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

ČR – Česká republika

CAN – Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte

IPOD – Individuální plán ochrany dítěte

ZDVOP – Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

WHO – Světová zdravotnická organizace

MKN-10 – Mezinárodní klasifikace nemocí – 10. revize

SAS – Sociálně aktivizační služby

CNS – Centrální nervová soustava

OBSAH

ÚVOD.....	10
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 Orgán sociálně právní ochrany dětí v ČR.....	12
1.1 Orgány sociálně právní ochrany dětí.....	13
1.1.1 Metody a postupy při práci OSPOD.....	15
1.1.2 Postavení dítěte v rodině drogově závislých rodičů.....	18
2 Opatření na ochranu dítěte.....	19
2.1 Ústavní a ochranná výchova.....	19
2.2 Náhradní rodinná péče.....	21
3 Rodina a její význam.....	23
3.1 Funkce rodiny.....	23
3.2 Rodina a drogová závislost.....	25
4 Drogová problematika.....	27
4.1 Drogová závislost.....	27
4.2 Příčiny a důsledky drogové závislosti.....	28
4.3 Vymezení drog.....	29
VÝZKUMNÁ ČÁST.....	31
5 Výzkumný problém.....	32
6 Metodologický rámec výzkumu.....	32
6.1 Postup při realizaci přehledu.....	33
6.2 Výzkumný soubor.....	33
6.3 Analýza studií.....	35
6.4 Výsledné studie.....	35

7 Práce s daty a výsledky.....	36
7.1 Kategorizace podle typu výzkumné studie.....	36
7.2 Kategorizace podle témat.....	45
8 Diskuze.....	48
9 ZÁVĚR.....	50
9.1 Doporučení pro praxi.....	51
Seznam bibliografických citací.....	52

ÚVOD

Bakalářská práce je zaměřena na téma práce OSPOD s rodinami s drogově závislým členem. Být rodičem znamená převzít zodpovědnost za druhého člověka a snažit se svému dítěti vytvořit bezpečné místo pro jeho další vývoj. Bohužel rodič, který je závislý na návykových látkách mnohdy volí mezi drogou a dítětem, a většinou zvítězí droga. Takové dítě je pak ohrožené na vývoji, na jeho životě a dochází k jeho odebrání z rodiny. V takových případech nastupuje Orgán sociálně právní ochrany dětí, aby pomohl rodině vyřešit problémovou situaci a zajistil tak řádný život dítěti.

Cílem práce je zanalyzovat výzkumné studie na podobné téma za zvolené období 2015-2020, výsledky z výzkumů seskupit a podat tak ucelený přehled na dané téma. Cíl je zaměřen především na to, jak pracuje OSPOD s rodinami s drogovou závislostí, jaké užívá metody a postupy při práci s touto rodinou a zda jsou děti z těchto rodin automaticky odebírány či nikoliv. Jedním z dílčích cílů je také uvést určitá doporučení pro praxi, která vzejdou z naší přehledové studie. Tento přehled obsahuje teoretickou i výzkumnou část. V teoretické části je popsán Orgán sociálně právní ochrany dětí v ČR, jeho vykonávající orgány, funkce, metody a postupy práce s rodinami. Velmi zásadní je zde zmínit zákon č. 359/1999 Sb., který sociálně právní ochranu dětí vymezuje a podrobně se jí zabývá. Dále jsou zmíněná opatření na ochranu dítěte při jeho ohrožení, jakožto ústavní, ochranná výchova a náhradní rodinná péče. Další kapitola zahrnuje rodinu jako takovou, její funkce a postavení dítěte v rodině drogově závislých. Poslední kapitolou teoretické části je drogová závislost, její příčiny, důsledky a stručné dělení drog.

Výzkumná část bakalářské práce se také věnuje práci OSPOD s rodinami, kde je alespoň jeden rodič drogově závislý. V této části jsou shrnuty podstatné informace z vybraných výzkumných studií na téma práce OSPOD s rodinami s drogovou závislostí za zvolené období 2015-2020. Vybrané informace jsou uspořádány do přehledových tabulek a dále na základě podrobné analýzy kategorizovány dle typu výzkumné studie a dle témat. Bakalářská práce je po metodologické stránce přehledovou studií, a přináší tak ucelený přehled z výzkumných studií na dané téma za zvolené období.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Orgán sociálně právní ochrany dětí v ČR

Rodina je hlavním činitelem výchovy, a to v každém věku dítěte. Je jako celek uznávána státem, také je jí podporována a chráněna. Největší ochrana je věnována dětem a mladistvým do 18 let věku. Jestliže si rodiče neosvojí svou roli správně, ve výchově se vyskytnou závažné problémy, dětem se nedostává řádné péče a výchovy, ujímá se toho orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jako OSPOD).

Právy a ochranou dítěte v ČR se zabývají také listiny a dohody jako např. Listina základních práv a svobod (přijata v roce 1991), Úmluva o právech dítěte (v platnost vstoupila roku 1991), Deklarace práv dítěte (1959). Pro nás bude nejdůležitější zákon, který upravuje sociálně právní ochranu dětí v ČR a přesněji popsán bude níže.

Sociálně právní ochrana dětí je odvětví veřejného práva a ukotvena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Sociálně právní ochranou dětí se rozumí především ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině. (zákon č. 359/1999 Sb., § 1 odst. 1)

Ministerstvo práce a sociálních věcí (2021) popisuje sociálně právní ochranu dětí jako *„zajištění práva dítěte na život, jeho příznivý vývoj, na rodičovskou péči a život v rodině, na identitu dítěte, svobodu myšlení, svědomí a náboženství, na vzdělání, zaměstnání, zahrnuje také ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.“*

Dle výše uvedeného můžeme říct, že cílem orgánu SPOD a jeho pracovníků by mělo být co nejvíce zajistit *„zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči.“* (zákon 359/1999, Sb., § 5)

Sociálně právní ochrana dětí se poskytuje všem dětem bez rozdílu. Tudiž bez rozdílu rasy, pohlaví, barvy pleti, jazyka, náboženství, národnostního, etnického či sociálního původu, politického či jiného smýšlení. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021)

Bechyňová, Konvičková (2008, s. 46) uvádí **okruh dětí, na které se nejčastěji sociálně právní ochrana vztahuje. Jsou to děti:**

- jejichž rodiče zemřeli, neplní svou rodičovskou odpovědnost nebo zneužívají práva této odpovědnosti,
- které byly odebrány rodičům a svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, a tato osoba neplní povinnosti plynoucí z toho svěřením,
- které vedou zahálčivý či nemravný život, zanedbávají školní docházku, nepracují, jsou ohrožené požíváním alkoholu a jiných návykových látek,
- které se žijí prostitucí, opakovaně utíkají z domova, spáchaly či páchají trestné činy či čin jinak trestný,
- které byly obětí spáchání trestného činu ohrožující život, zdraví, vývoj, důstojnost, jmění či podezření ze spáchání takového činu.

Vymezení těchto dětí přesně definuje a formuluje již zmíněný zákon č. 359/1999, Sb., § 6.

Dítě má právo požádat o pomoc orgány sociálně právní ochrany vždy při ochraně svého života či svých práv. Zákon také vymezuje tutéž možnost pro rodiče nebo jinou odpovědnou osobu za dítě, kteří při výkonu svých rodičovských práv potřebují jistou pomoc. (zákon č. 359/1999, Sb., § 9)

1.1 Orgány sociálně právní ochrany dětí

Je třeba si vysvětlit, které orgány dle zákona ochranu dětí a mladistvých vykonávají.

Dle zákona č. 359/1999 Sb., § 4 odst. 1 jsou **jako orgány sociálně právní ochrany dětí** určeny:

- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí,
- Úřad práce České republiky a jeho krajské pobočky, včetně pobočky pro Prahu,
- krajské úřady,
- obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- obecní a újezdní úřady.

Dále sociálně právní ochranu dle výše zmíněného zákona § 4 odst. 2 zajišťují obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně právní ochranu dětí, další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně právní ochrany pověřeny.

Tedy bychom více přiblížili jednotlivé orgány a popsali jejich povinnosti a obsah práce. Základním orgánem je tedy **Ministerstvo práce a sociálních věcí** (dále jen MPSV), který péči o rodinu a děti zastřešuje. MPSV je v péči úzce spojen s dalšími ministerstvy, a to s Ministerstvem zdravotnictví a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Ministerstvo práce a sociálních věcí se tedy více podílí na tvorbě koncepcí, plánů, metodického vedení pracovníků OSPOD a zabývá se rozdělováním finančních prostředků. Kdežto jedná-li se o péči institucionální, ujímají se jí další dvě již zmíněná ministerstva. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021)

MPSV je tedy dle zákona č. 359/1999 Sb., §53a odst. 1 „*správce informačního systému sociálně právní ochrany dětí [...]*“. A další působnost zahrnuje podání podnětu krajům nebo Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí k osvojení či pěstounské péči. (zákon 359/1999 Sb., § 24d)

Obecní úřad

Obecní úřad má ve svých povinnostech dle zákona č. 359/1999 Sb., § 10, odst. 1 vyhledávat děti, na které se vztahuje sociálně právní ochrana dětí. Následně tak zamezit vzniku a šíření nežádoucího či patologického chování u dětí. Dále projednávají jak s rodiči nedostatky ve výchově a jejich odstranění, tak projednávají s dítětem jeho nedostatky v chování. Popřípadě zjišťují, zda se dítě neocitá a nepobývá na rizikových místech. Mezi další povinnosti obecního úřadu spadá poskytnutí poradenství, jestliže nezvládají poskytovat správnou výchovu. A také informování obecních úřadů obcí s rozšířenou působností o těchto dětech.

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

Jako u předchozího, tak i zde spadá do náplně práce poskytnutí či uložení poradenství při výchovných obtížích, a to rodičům či jiným fyzickým osobám, které mají v péči dítě. Dále dle zákona je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen sledovat nepříznivé vlivy, které působí na dítě, zjišťovat jejich příčiny a následně činit opatření, která jim zamezují. Pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny a na základě toho vypracovat individuální plán ochrany. (zákon č. 359/1999 Sb., § 10, § 11, §12)

Krajský úřad

Krajský úřad se zabývá především oblastí osvojitelů, pěstounů a pěstounů na přechodnou dobu. Těm poskytuje přípravu a poradenskou pomoc, a také zprostředkovává osvojení a pěstounskou péči. Zakládá evidenci žadatelů, kteří jsou dle něj vhodní jako

osvojitelé, pěstouni nebo pěstouni na přechodnou dobu. Z této evidence pak vybírá žadatele, kteří se zdají nejvíce vhodní pro výchovu dítěte. Mezi další jeho povinnosti spadá pořádání konzultací o výše zmíněném výkonu pěstounské péče, a to minimálně jednou do roka. (zákon 359/1999 Sb., §11, §20, §22, §24, §27a)

Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

Tento úřad je podřízen Ministerstvu práce a sociálních věcí a sídlí v Brně. Hlavní činností tohoto úřadu je vykonávat sociálně právní ochranu dětí, které nemají české státní občanství, anebo nemají povolen trvalý pobyt na území České republiky. Také zajišťuje osvojení dítěte z ČR do jiné cizí země a naopak. A to vše dle zákona č. 359/1999 Sb., § 20, § 35.

1.1.1 Metody a postupy při práci OSPOD

Přesný postup či metody při řešení situací v rámci práce sociálně právní ochrany dětí není stanoven. V praxi se totiž můžeme setkat s různými situacemi a pak záleží na sociálním pracovníkovi, jak tuto situaci uchopí a následně vyřeší. Jak uvádí Matoušek (2003b), můžeme metody sociální práce definovat jako specifické postupy, které využívají sociální pracovníci s určitým cílem nebo cílovou skupinou. Následně pak tyto postupy ovlivňují pracovníkovy zkušenosti, jeho osobní možnosti apod. Mezi základní postupy při práci s rodinou řadíme rozhovory jak s rodiči, tak dítětem, poradenství, krizovou intervenci apod.

V našem případě by se jednalo o sociální práci s rodinou. Dle Matouška (2008) existují různé způsoby a metody zaměřené na práci s rodinou. Můžeme je nazvat určitými typy intervence. Sociální intervence je tedy odborný zásah, který v širším pojetí obsahuje vícero druhů činností a ty pak sociální pracovník uplatňuje při práci ku prospěchu klienta, tedy rodiny.

Věra Novotná (2008) uvádí, že sociální práce s rodinou se dělí na dvě fáze. Jsou to fáze sociálně-diagnostická a sociálně-terapeutická. V první fázi nastává prvotní kontakt s klientem či s rodinou, navázání vztahu s nimi, následné šetření, spolupráce s dalšími odborníky, analyzování situace a konečné vypracování sociální diagnózy. Ve druhé fázi je dle Novotné (2008) plán s rodinou, který je zaměřený na opatření vůči dítěti, rodičům či dalším osobám. Dále vlastní realizace plánu, jeho kontrola, úspěšnost, případně navrhnutí změn v opatřeních.

V sociální práci při práci s rodinou je dle autorky Lucie Smutkové (2007) důležité rozlišovat dvě základní roviny. První rovina chápe rodinu jako prostředí jednotlivce (klienta). Tady je pak sociální práce zaměřena na odstranění nebo alespoň zmírnění problémů jednotlivce skrze rodinný systém. Rodinný systém je pak považován za možný zdroj vzniku i řešení problémů. Práci s rodinou zde můžeme chápat jako práci s jednotlivcem. Druhá rovina zde chápe celou rodinu jako klienta sociální práce. Práce se zde zaměřuje na změnu fungování rodinného systému nebo alespoň přizpůsobení se na nové podmínky. Oba případy sociální práce s rodinou jsou složitý proces. Každá rodina však řeší jiný problém, za jiných podmínek, za jiných rodinných vazeb. Proto je důležité mít individuální přístup ke každé rodině.

Jak bylo již výše zmíněno, každý sociální pracovník přistupuje k danému případu jinak. Závěrečným úkolem by mělo být vyhodnocení situace rodiny a dítěte a vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte (dále jen IPOD). Dle autora Hovorky (2010) by měl orgán sociálně právní ochrany dětí vytvořit určitý plán péče (tedy již zmíněný IPOD), postupně zjišťovat účinnost navržených a dohodnutých opatření a přitom systematicky postupovat. Určité činnosti seřadil následovně:

1. Důsledná analýza vzniklé situace

Jedná se o shromáždění informací o vzniklé situaci, což zahrnuje např. péči o dítě, rodinnou situaci, stav bydlení, zaměstnání, finanční situaci apod. Dále zde spadá odhalení příčin vzniku problémové situace a následné shrnutí dosud učiněných kroků ke změně, také jejich úspěšnost a v poslední řadě také možné zdroje podpory či pomoci.

2. Vytvoření plánu postaveného na interdisciplinární spolupráci

Zde autor líčí zprostředkování pomoci, a to za spolupráce všech možných zdrojů, např. škola, širší rodina, lékaři, psychologové, úřady atd. Následně si pracovník stanoví reálné cíle, ale také postup práce při jejich nedosažení.

3. Realizace jednotlivých nastavených aktivit plánu

Spadá sem evidování jednotlivých a postupných kroků, spolupráce s rodinou a dalšími zúčastněnými subjekty. A na závěr multidisciplinární přístup k situaci.

4. Pravidelné vyhodnocování plánu a stanovení dalšího postupu

Sdělení o účinnosti postupů, další postupy ve spolupráci apod.

Mezi současně nejčastěji využívané metody při práci s rodinami můžeme zmínit *případovou konferenci, rodinnou konferenci a case management*. (Právo na dětství, 2021)

Případová konference je plánované a koordinované společné setkání klienta a jeho rodiny. Může zahrnovat také další příslušníky, kteří představují či mohou představovat jistou podpůrnou síť. Cíl tohoto setkání je zhodnocení situace dítěte a jeho rodiny, hledání vhodného řešení jejich situace a plánování dalšího postupu, které povede k prospěchu života dítěte. Již výše zmíněný zákon o SPOD stanovuje, že tato metoda je možná využít v případě, kdy OSPOD má v plánu podat návrh k soudu k nařízení některého z opatření (rodičovská odpovědnost, náhradní péče). Tyto konference představují nástroj multidisciplinární spolupráce. V zákonu o SPOD v § 10 odst. 3 písm. jsou zmíněny osoby, které mohou být přítomny na konferenci. Mohou to být například zástupci škol, školských zařízení, poskytovatelů sociálních a zdravotních služeb, zástupci policie či probační a mediační služby. (Právo na dětství, 2021)

Rodinné konference jsou novější metodou práce s rodinami než případové konference. Vychází z předpokladu, že dítě a jeho rodina jsou nejlépe obeznámeni se svou situací, se svými problémy, také silnými a slabými stránkami. Tato konference vychází z principu ponechání odpovědnosti na rodině jako takové. Tato metoda přináší pouze postupy, které umožňují vlastního rozhodování rodiny, informace vedoucí k řešení. Vytváří podporu rodině, aby si v první fázi problému dovedla poradit sama a využila k tomu možnosti celé rodiny a širšího okolí. Všechny rodinné konference jsou jiné a jedinečné, na to musíme brát ohled. Při přípravě této konference je důležité zajistit, aby okruh lidí kolem rodiny byl co nejširší. Jelikož čím více lidí, tím více možností, příležitostí či nápadů, jak danou problémovou situaci rodiny vyřešit. (Právo na dětství, 2021)

Case management, někdy je case management nazýván jako případová sociální práce (Solařová, 2013), je koordinovaná péče o klienta vycházející z předpokladu, že *vice hlav, více ví*. Tato metoda je zaměřená na vytvoření podpůrné péče. Vyhledává a oslovuje osoby, které mají zájem klientovi pomoci. (Právo na dětství, 2021) Základní předpoklad pro použití této metody je tedy to, že pomáhající pracovník, často tedy sociální pracovník, si uvědomí přínos zapojení dalších lidí do procesu a začne s těmito lidmi spolupracovat. (Solařová, 2013)

Důležité je tedy zmínit, že velký podíl na tom má multidisciplinární přístup všech zúčastněných a jejich vzájemná spolupráce. Jedině tak může dojít k co nejlepšímu řešení problému rodiny.

1.1.2 Postavení dítěte v rodině drogově závislých rodičů

V současné společnosti se stále zvyšuje pozornost k problematice syndromu CAN, což podmiňuje chápání a postavení dětí. Velký důraz je kladen na základní potřeby a práva, přičemž důležitou roli hraje Úmluva o právech dítěte, která zdůrazňuje ochranu dítěte před všemi formami týrání dítěte. (Smutková, 2007)

Prvotním zájmem je vždy co nejlepší zájem a blaho dítěte, jak uvádí již zmíněná Úmluva o právech dítěte, tak již zmíněný zákon 359/1999 Sb. V našem případě, kdy se jedná o děti žijící v rodině s drogově závislými rodiči je velmi důležitá ochrana dětí před zneužíváním a před užíváním drog. Co bohužel často nastává, tak oddělení dětí od rodičů. Děti mají právo žít a vyrůstat ve své rodině, avšak v tomto případě to má pro ně škodlivý dopad.

Problémové užívání drog u rodičů neznamena vždy to, že nejsou schopni se o své dítě postarat či jej vychovávat. To ale platí v případě, kdy rodiče užívají drogy kontrolovaně a maximálně střídavě. Je velmi důležité si ale uvědomit, že problémy s drogami velmi často předčí vše ostatní v životě člověka. (Barnardová, 2011)

Autorka Barnardová uvádí také fakta, která získala během své práce se závislými rodiči. Popisuje, kdy závislí rodiče přiznávají své silné pouto k drogám a často vypovídají, že pokud by měli na výběr mezi užíváním drog a péčí o dítě, drogy by téměř vyhrály. (Barnardová, 2011)

Proto jsou děti velmi často svěřeny do náhradní rodinné péče, či je jim uložena ústavní nebo ochranná výchova. Což také uvádí na základě svého výzkumu Marina Barnardová. Tvrdí, že zásah orgánu sociálně právní ochrany dětí v rodinách s drogově závislým rodičem vedl přibližně v polovině případů k svěření dítěte do náhradní rodinné péče. (Barnardová, 2011)

2 Opatření na ochranu dítěte

Dle § 14 zákona č. 359/1999 Sb. je ochrana dětí zajištěna formou různých opatření, které jsou navrhovány vždy v nejlepším zájmu dítěte, a to dle podmínek stanovených zákonem. Jedná se například o návrhy soudu na omezení či zbavení rodičovské zodpovědnosti, svěření dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, nařízení či zrušení ústavní výchovy, nebo také návrh na vyslovení nezájmu o dítě jejich rodičům.

Novotná, Burdová (2007) uvádí, že podávané návrhy zpravidla navazují na dlouhodobou sociální práci s rodinou. Pracovník zná prostředí a podmínky, ve kterých dítě žije a následně vyhodnotil rizika vyplývající ze situace dítěte. Jelikož jde o vážné zásahy do života dítěte, především u nařízení ústavní výchovy nebo svěření do péče druhých, kdy se v podstatě mění výchovné prostředí dítěte a jeho dosavadní životní režim, měla by se tato opatření navrhnout jen v krajním případě.

Zákon č. 359/1999 Sb. dle §16 také upravuje naléhavé řešení situace, kdy se dítě ocitlo bez jakékoli péče, nebo je-li jeho život či vývoj vážně ohrožen nebo narušen. V tomto případě je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat okamžitě návrh soudu na vydání předběžného opatření dle zvláštního právního předpisu. Jedná se o návrh předběžného opatření dle §76a občanského soudního řádu, který upravuje zákon č. 99/1963 Sb. O tomto opatření musí rozhodnout soud bezodkladně, a to nejpozději do 24 hodin poté, co byl návrh podán.

Dle Hovorky (2010) lze tohoto opatření využít v případě ochrany dítěte, kdy se jedná o skutečnosti, které svědčí o bezprostředním ohrožení dítěte. Nikoliv v případě, kdy se skutečnost nedaří zjistit a jsou zřejmé pochybnosti.

2.1 Ústavní a ochranná výchova

Ústavní i ochranná výchova jsou právně ukotveny v zákonu č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

Ústavní výchova se řadí mezi výchovná opatření nařizována soudem. Nařizuje se zpravidla ve věku od 3 do 18ti let věku dítěte, případně osobě do 19ti let, kdy je jeho výchova vážně ohrožena či narušena a jiná výchovná opatření nevedou k nápravě. Také v případě, pokud rodiče o dítě správně nepečují, nebo z různých důvodů nemohou výchovu zabezpečit. Nařizuje

se rovněž dětem, které nemají rodiče či zákonné zástupce. (Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb., § 46)

Dle Pedagogického slovníku je ústavní výchova vymezena jako: „*Tam, kde rodina z některých důvodů v péči o dítě naprosto selhává a není možné či vhodné zvolit osvojení nebo pěstounskou péči, je potřeba zajistit dítěti jiné výchovné prostředí. Institucemi ústavní péče s dlouholetou tradicí jsou zvláštní dětská zařízení v resortu zdravotnictví a školství, a to zařízení ústavní a ochranné výchovy.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 266)

Podklady k nařízení ústavní výchovy obvykle připravuje orgán sociálně právní ochrany dětí a následně je předává soudu. Soud je povinen před nařízením ústavní výchovy zjišťovat, zda nelze dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, která má před ústavní výchovou přednost. (Zákon o rodině, č. 94/1963 Sb., § 46)

Novotná a Burdová (2007) uvádí totéž. Popisují, že před nařízením ústavní výchovy jsou vždy zjišťovány jiné možnosti zajištění péče o dítě, a to včetně možnosti náhradní rodinné výchovy, nebo umístění dítěte do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.

Ústavní výchova může být nařízena nejdéle na dobu tří let, a to dle § 972 občanského zákoníku. Pokud i poté trvají důvody pro její nařízení, může být opakovaně prodloužena, vždy však pouze na dobu tří let.

Ochranná výchova je opatření, které ukládá soud a uplatňuje se na základě zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně dalších zákonů. Ochrannou výchovu lze dle výše zmíněného zákona uložit dítěti, které 12-15. rokem věku spáchá čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest, nebo v trestním řízení mladistvému mezi 15-18. rokem věku v případě, že ochranná výchova na základě rozhodnutí soudu splní svůj účel lépe než uložení trestu odnětí svobody.

Hlavním cílem ochranné výchovy je ochránit společnost před mladistvými osobami. Jistá prevence, izolace a následná resocializace dítěte, které se dopouští společensky nebezpečných činů. Ochranná výchova je taktéž ukládána v případě, kdy výchova dítěte či mladistvého není řádně zajištěna a je zanedbávána a také když prostředí, ve kterém dítě žije, neposkytuje záruku nápravy jeho činů. Ovšem musí být splněna podmínka, že uložení ústavní výchovy by bylo nedostačující. (Procházková in Vítková, 2004)

Ochranná výchova může být uložena od 3 nejdéle do 18ti let, nebo na dobu, kterou soud určil. Ve výjimečných případech může být prodloužena do 19. roku věku dítěte. Dle zákona

109/2002 Sb., § 2 odst. 6, může zařízení poskytovat náhradní výchovnou péči i nezaopatřené osobě až do věku 26 let, a to v případě, že se tato osoba připravuje na své budoucí povolání.

Laická veřejnost často nevidí rozdíl mezi zmíněnými dvěma výchovami. Avšak rozdílnost je mezi nimi patrná, a to především v omezeních a přísnosti výchovy. Ochranná výchova je tedy určena pro mladistvé, kteří jeví určité známky protiprávního jednání. (zákon č. 218/2003 Sb.)

Ústavní a ochrannou výchovu vykonávají jistá zařízení. Tyto zařízení zajišťují dětem dle zákona 109/2002 Sb., vzdělávací, rehabilitační, sociálně rehabilitační, zdravotnickou péči a to celodenně. V těchto zařízeních mohou být umístěny i děti s mentálním, zrakovým, sluchovým či tělesným postižením. Také děti s vadami řeči, či s více vadami najednou, a to v případě, kdy stupeň jejich zdravotního postižení neodpovídá umístění do zařízení sociálních služeb či zdravotnického zařízení.

Zařízeními poskytující ústavní a ochrannou výchovu dle zákona 109/2002 Sb. jsou:

- Diagnostický ústav
- Dětský domov
- Dětský domov se školou
- Výchovný ústav

Důležitou roli zde hraje také *zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, tedy *ZDVOP*. Zřizuje ho kraj nebo obec v samostatné působnosti, či pověřené osoby. Tyto zařízení si kladou za cíl zabezpečit dětem a mládeži zdravý vývoj, řádnou výchovu a vzdělání, a také předcházet negativním jevům chování. Poskytuje pomoc a ochranu dítěti, které nemá zajištěnou péči, nebo zda je jeho vývoj a život ohrožen. (Macková, 2014)

2.2 Náhradní rodinná péče

V případech, kdy děti nemohou být vychovávány biologickými rodiči se stát snaží zajistit alespoň náhradní rodinu. OSPOD tedy hledá další, co možná nejlepší řešení situace dítěte a snaží se mu tak zajistit optimální vývoj. Náhradní rodinná péče je v tomto případě vždy lepší varianta pro dítě než ústavní výchova, jelikož má dítě možnost vidět, jak funguje rodina a vyrůstá v přirozeném, bezpečném prostředí.

Bubleová (2011, s. 39) popisuje **náhradní rodinnou péči** jako: „*forma péče o dítě, které je vychováváno jinými osobami než rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Náhradní rodinná péče má podle zákona o rodině i podle mezinárodních úmluv přednost před ústavní výchovou. V České republice je však pro mnoho dětí ústavní výchova konečným řešením nebo příliš dlouho trvajícím přechodným řešením*“.

V návaznosti na náhradní rodinnou péči je třeba zmínit její formy. Sociální pracovníci z OSPOD se snaží hledat co neoptimálnější formu náhradní péče pro dané dítě.

Formami náhradní rodinné péče jsou:

- Pěstounská péče
- Pěstounská péče na přechodnou dobu
- Svěření dítěte do péče jiné osoby
- Osvojení
- Poručenství, pokud poručník o dítě osobně pečuje

Tyto formy náhradní rodinné péče jsou upravené zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2021)

3 Rodina a její význam

Rodina je bezpochybně nejdůležitějším prostředím, ve kterém dítě vyrůstá a rozvíjí se. Dává dítěti emocionální základ, učí ho citovým vazbám. Tím, jak je dítě vychováno je formováno na celý život. Nejčastěji je rodina charakterizována jako malá neformální skupina osob, které jsou spojeny pokrevními svazky, příbuzenskými vztahy a společným způsobem života.

Pro lepší definici rodiny můžeme použít slova Matouška a Pazlarové. Rodina je dle nich „*instituce, kterou formuje civilizace, kultura i společnost. Tradiční slogan, že rodina je základem společnosti, má v každé společnosti jiný význam. Ve všech známých společnostech je rodina hlavním činitelem socializace čili tvorby společnosti z nedospělých jedinců, k tomu se druzí další funkce*“. (Matoušek, Pazlarová, 2010, s. 11).

Pro odbornější definici můžeme využít vymezení ze Sociologického slovníku J. Jandourka. Ten definuje rodinu jako „*formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti*“. (Jandourek, 2001, s. 206)

3.1 Funkce rodiny

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, rodina má nezastupitelnou roli v životě člověka, především dítěte. Během celého života dítěte plní jisté funkce, které mají vliv na jeho vývoj a utváření osobnosti. Mnohdy se mluví o tom, zda rodiny plní či neplní své funkce, ale je velmi důležité si uvědomit, ve kterých oblastech se může funkčnost či nefunkčnost rodiny projevit. Také je důležité mít na paměti, že situaci rodin nemůžeme posuzovat z jednoho úhlu pohledu, ale musíme brát v potaz všechny prvky jako celek. Nejčastěji se uvádí pět oblastí, které ukazují, zda konkrétní rodina vykonává svou roli dle společnosti správně. Řadíme zde oblast biologicko-reprodukční, výchovně-socializační, ekonomická, emocionální a ochranná. (Smutková, 2007)

Biologicko-reprodukční funkce

Mezi základní podstatu této funkce řadíme vytváření podmínek pro zabezpečení pokračování dalších generací, celková péče o členy rodiny, zajištění potravy, zdraví členů apod. Partnerské či manželské chování je zde biologicky ukotveno, tudíž sem spadá i přivedení dítěte na svět. (Smutková, 2007)

Výchovně-socializační funkce

V rodině se dítě postupně učí základům, a to komunikace, chování, hygiena, sebeobsluha apod. Snaží se také porozumět sociálním rolím, jistým vztahům ve společnosti, porozumět významu mezigeneračních vztahů atd. Současně se učí porozumět sobě samému, svým potřebám, jak prosazovat své názory a zájmy. Výchova v rodině je velmi důležitá a neměla by se podceňovat, neboť skrze ni se dítě připravuje na fungování ve společnosti. A to je především podstatou této funkce. (Smutková, 2007)

Ekonomická funkce

Základní funkcí rodiny je ekonomicky zajistit základní životní potřeby členů rodiny. Zahrnují se tam výdaje na provoz domácnosti, náklady na potraviny, hygienu, zdravotnická péče, vzdělávání apod. V posledních letech tvoří specifickou položku v ekonomické oblasti náklady na vzdělávání a náklady spojené se zabezpečením ve stáří a také péče o zdraví. V této funkci je velmi důležité vést děti ke správnému ekonomickému myšlení, neboť se pak jeví v reálném životě dítěte. A to tak, zda je schopné zajistit dále svou rodinu a domácnost. (Smutková, 2007)

Emocionální funkce

Pro vývoj dítěte je důležitá stabilní, milující rodina. Z hlediska dítěte je tato funkce nejdůležitější. Je totiž velmi důležité, aby byla v rodině uspokojována potřeba lásky, sounáležitosti, sebeúcty, sebeuplatnění atp., což vede k tomu, aby z dítěte vyrostl zdravě sebevědomý a samostatný jedinec. Pokud není tato funkce správně plněna, dochází u dětí k citové deprivaci, frustraci, k poruchám chování, mnohdy toto může vést i k delikvenci. Naopak v rodině, kde je tato funkce plněna správně, je pozitivně ovlivněn dětský psychosociální rozvoj. Stabilní emocionální rodinné prostředí je významné jak pro děti, tak pro dospělé členy rodiny. (Smutková, 2007)

Ochranná funkce

Ochranná funkce nemá spočívat jen v tom, že chrání zdraví dítěte, ale má spočívat i v ochraně před sociálně patologickými jevy. Především v oblasti primární prevence patologických závislostí, delikvence, kriminality a dalších. V současnosti se do této funkce řadí i poskytování pomoci nezaměstnaným, nemocným, starým členům rodiny, tedy těm, kteří se nacházejí v určité sociální nouzi. (Smutková, 2007)

Nyní je třeba zmínit **typy rodin**, které velmi úzce souvisí s funkcemi rodiny. Jelikož na základě funkčnosti rodiny a jejích poruch ve vztahu k dítěti rozlišujeme čtyři pásma funkčnosti rodiny. Uvedeme rozdělení dle Smutkové (2007).

První můžeme uvést *funkční rodinu*. Jedná se o rodinu, která je schopna zabezpečit dítěti dobrý vývoj, je tedy bez narušení.

Druhý typ rodiny je *rodina problémová*. V takové rodině se objevují poruchy některých funkcí, ale vývoj dítěte není nijak vážněji ohrožen. Taková rodina zvládá řešit svoje problémy sama, nebo za pomoci druhých.

Třetí rodinou je *dysfunkční rodina*. Tato rodina má vážnější poruchy některých nebo dokonce všech rodinných funkcí, které vážně ohrožují jak rodinu jako celek, tak především vývoj dítěte. Zde nastává značný rozdíl v řešení problémů od předešlých rodin, jelikož tato rodina potřebuje soustavnou pomoc ze strany odborníků.

Poslední rodinou v tomto dělení je *rodina afunkční*. V této rodině jsou poruchy funkcí natolik závažné, že rodina neplní svou úlohu a vážně ohrožuje existenci i zdraví dítěte. Z tohoto důvodu jsou děti umisťovány mimo svůj domov. Nastává tedy uložení ochranného opatření. (Smutková, 2007)

3.2 Rodina a drogová závislost

Velkou roli v tomto případě hraje jistě rodičovská zodpovědnost. Pojem rodičovská zodpovědnost nalezneme v zákoně o rodině, přesněji v ustanovení §31, kde je základní vymezení práv a povinností, které se vyskytují v rámci vztahu mezi rodiči a dětmi. Výše uvedené ustanovení zákona upravuje rodičovskou zodpovědnost při péči o nezletilé dítě se zaměřením na jeho zdraví, jeho vývoj, jak tělesný, citový, rozumový, tak mravní. Spadají tam také úkony při zastupování dítěte správě jeho jmění. Rodiče jsou povinni chránit zájmy dítěte a vykonávat dohled dle potřeb a věku dítěte. (zákon č. 91/1998 Sb.)

Dle zahraniční EMCDDA (2020) se problémy s drogami často netýkají pouze jednoho z rodičů, ale mohou se týkat obou rodičů, v dalších případech se může jednat o problematiku několika generací v určité rodině.

Závislost rodičů ovlivňuje vývoj dítěte, a to velmi nepříznivě, jak po stránce psychické, fyzické, tak sociální. Rodič pod vlivem drog není schopný dostatečně vnímat potřeby svého dítěte, v horších případech zmíněné potřeby vnímá jako omezení, které může vést k zanedbávání dítěte, a to zejména v oblasti základních životních potřeb. Významné ohrožení u dětí se závislými rodiči bývá tzv. *transgenerační přenos závislosti*. Což znamená, že u dítěte, které žije v rodině s alespoň jedním závislým rodičem, je pravděpodobné, že se stane také závislým, nebo si v budoucnu vybere partnera, který má sklony k závislosti. (Matoušek, Bartoňová, 2014)

Za velmi závažný rizikový jev pro dítě závislého rodiče se považuje pochopení chování rodičů jako modelového chování. U dítěte se můžou objevit plačtivé nálady, pocity méněcennosti, agrese. Dítě je ovlivněno nečekanými změnami chování, bývá často narušena důvěra mezi dítětem a rodičem, a to především v souvislosti s popíráním závislosti. Velmi často nastává záměna rolí, kdy závislý rodič se stává potažmo dítětem, a dospívající děti přebírají role rodičů. Je důležité, aby rodiče překonali návykový problém a svoji rodičovskou roli převzali zpět. (Nešpor, 2007)

4 Drogová problematika

Lidé odjakživa vyhledávají způsoby a možnosti, jak prodloužit, prohloubit pocity štěstí, radosti. V častějších případech hledají cesty, jak se vyhnout smutku, bolesti či například osamocení. Je známo mnoho technik, které určitým způsobem ovlivňují a pracují s lidským prožíváním. Mezi nebezpečné techniky můžeme zařadit konzumaci omamných a psychotropních látek, které člověku přináší intenzivní úlevu. (Gabrhelík, 2007)

K popsání drogy můžeme využít definici Světové zdravotnické organizace WHO z roku 1969. Definiuje drogu jako: „*jakákoliv substance, která když je vpravena do živého organismu, může změnit jednu, nebo více jeho funkcí*“. (Zábranský, 2003, s. 15)

Kalina drogu definuje jako jakousi látku s psychotropním efektem, který mění vnímání našeho světa a má určitý potenciál závislosti. Důležitý následek požití drogy jsou změny CNS. Změny mohou být dočasné, které s přestáním užívání vymizí, ale také trvalé, kdy změny i přes neužívání nemizí, nebo jen částečně. (Kalina, 2015)

4.1 Drogová závislost

Dle speciálně pedagogického slovníku je závislost vymezena jako: „*bio-psycho-sociální onemocnění, kdy se jednotlivé faktory navzájem ovlivňují a integrují a které vede k postupnému narušení somatických, psychických a sociálních funkcí*“. (Valenta, 2015, s. 257)

Valenta (2015) také uvádí, že závislost je spojená s opakujícími se intoxikacemi. Závislost můžeme dělit na psychickou, somatickou, sociální, závislost na práci či na hracích automatech.

Mezinárodní klasifikace nemocí 10. revize (dále jen MKN-10) vymezuje syndrom závislosti jako soubor behaviorálních, fyziologických a kognitivních stavů, který se postupně mění a vyvíjí po opakovaném užití látky. Zahrnuje také silné nutkání užít drogu, vyznačuje se zhoršeným sebeovládáním při jejím užívání a neustálým přetrvávajícím nutkáním drogu užít, i přes škodlivé dopady. Užívání drogy se stává pro jedince prioritou, upřednostňuje ji před jinými aktivitami, které byly dosud pro jedince důležité. Drogová závislost je pak prokazatelná fyziologickými symptomy, a to například zvýšenou tolerancí na drogu. V častých případech pak nastává somatický odvykací stav. (ÚZIS, 2021)

Nešpor (2011) uvádí charakteristiky, které doplňují tvrzení, že pro stanovení diagnózy závislosti je potřeba, aby během jednoho roku byly prokázány tři či více projevů, které popisuje MKN-10. Syndrom závislosti je kategorizován podle jednotlivých substancí (alkohol, tabák, opioidy, kanabinoidy, halucinogeny, stimulancia, sedativa a hypnotika, kokain, těkavé látky, ostatní návykové a psychotropní látky) a je označen kódy F.10 – F.19.

4. 2 Příčiny a důsledky drogové závislosti

Příčiny drogové závislosti

Příčiny vzniku drogové závislosti popisují tři skupiny faktorů, a to jsou vlastnosti návykových látek, psychologické a biologické charakteristiky jedince a sociálně kulturní faktory (faktory prostředí). Závislost je multifaktoriálně podmíněná porucha a platí pro ni bio – psycho – sociální model. Význam určitých jednotlivých faktorů je u každého jedince rozdílný, převládá u nich důležitost vzájemné interakce. (Kolibáš, 2007)

Ke vzniku závislosti vede celá řada důvodů. Není zde tedy na místě, aby se vznik závislosti omezil pouze na tvrzení, že je hlavními příčinami nedostatek volnočasových aktivit, nezáměr rodičů či nesprávná výchova. Důležitá je souhra mnoha faktorů a důvodů. (Šindelářová, 2013)

Autorka také uvádí, že se hovoří čím dál více o vlivu dědičnosti. Dle ní neexistují geny, které by jedince automaticky předurčily ke vzniku závislosti, ale také neexistují geny, které by jedince ochránily před drogami. Uvádí, že geny spíše přispívají k utvoření určité osobnosti, která má jisté vlastnosti a ty zvyšují riziko vzniku závislosti. (Šindelářová, 2013)

Šindelářová (2013) zmiňuje, že závislost je velmi úzce spjata s vlivem prostředí, ve kterém jedinec žije. Často totiž bývá projevem jakýchsi hlubších psychických problémů, jako je slabé sebevědomí, útek před problémy, nespokojenost s životem, tlak okolí, přátel apod.

Důsledky drogové závislosti

Důsledky závislosti na užívání drog můžeme rozdělit na zdravotní, psychické a sociální. Všechny jsou závažné a mají velký vliv v životě člověka.

1. Zdravotní důsledky

Závislost na jakékoliv droze bezprostředně poškozuje zdraví jedince. Dochází především k poškození CNS, cévního systému, jater, ledvin atd. Zvyšuje se riziko přenosu AIDS a hepatitidy. Jedinec chátřá, přestává dbát o svůj zevnějšek, vypouští základní hygienické návyky apod. (Vágnerová, 2008)

2. Psychické důsledky

Dlouhodobé užívání vede k mnoha změnám psychického rázu. Změny se projevují např. *emočním prožíváním*, kdy je jedinec labilnější, dráždivější, často se objevuje depresivní a úzkostná nálada. Dále v *oblasti kognitivních procesů*. Dochází ke zhoršené koncentraci, paměti, vnímání, narušení vnímání okolí i sebe sama apod. Objevují se změny v chování, osobnosti jedince, v jeho motivacích a hodnotách, změna životního stylu. Často dochází k vzniku psychických poruch, jako například halucinace, poruchy vnímání, bludy, nebo také demence. (Vágnerová, 2008)

3. Sociální důsledky

Závislí jedinci se dostávají do sociální izolace, kdy společnost tyto jedince odmítá, odsuzuje a nevěří v jejich nápravu. Závislý tento postoj nepřijímá, je to pro něj příliš složité. Necítí se dobře, reaguje úzkostí. Dochází k nerespektování norem, neplnění svých povinností (práce, škola), často vyhazov z práce. Ztrácí motivaci k hledání nového zaměstnání, tudíž zůstává nezaměstnan. Využívá rodinu a společnost pro své blaho. Postupně ztráta sociálních rolí, kdy nakonec zůstane jen role drogově závislého. (Vágnerová, 2008)

4.3 Vymezení drog

Pro upřesnění a větší přehlednost zde nastíníme základní rozlišení drog podle MUDr. Minaříka. Dělí drogy dle působení na psychiku člověka. (Sananim – Drogová poradna, 2021)

Tlumivé látky

Tyto látky tlumí duševní i fyzickou aktivitu. V malých dávkách jedince uklidní, ve větších navodí spánek a ve velmi vysokých způsobují bezvědomí. Vyšší dávky ochromují mozková centra a ovlivňují tak dýchání, srdeční oběh apod. Tlumivé látky vyvolávají psychickou i tělesnou závislost. Patří zde např. opioidy (heroin, sedativa, hypnotika), psychofarmaka, organická rozpouštědla (včetně alkoholu). (Sananim – Drogová poradna, 2021)

Psychostimulancia – Stimulační látky

Jedná se o látky, které zvyšují duševní i fyzickou aktivitu. Zvyšuje se svalové napětí, mizí únava. Vedlejším účinkem bývá nechutenství, které vede k hubnutí. Po vysazení dochází k prudkému poklesu aktivity a jedinec pak rychle přibírá na váze. Tyto látky vyvolávají závislost pouze psychickou. Při menších či středních dávkách se dostavuje pocit energie, větší výkonnosti, motorický neklid, a mnohdy zvýšená hovornost. Při vysokých dávkách dochází ke vzniku toxické psychózy, která je podobná schizofrenii. Jedinec ztrácí kontakt s reálným světem a může být nebezpečný jak sobě, tak druhým. Patří zde např. kokain, pervitin, crack, extáze, amfetamin atd. (Sananim – Drogová poradna, 2021)

Halucinogeny – Psychadelika

Tyto látky, tedy halucinogeny, mohou vyvolat nejvýraznější změnu ve vnímání reality. Průběh intoxikace velmi závisí na okolnostech užití. V některých případech se může jednat o obohacující zážitek. Dostavuje se zostřené vnímání, objevují se halucinace, narušení myšlení. Mnohdy dochází k pocitům pronásledování a ohrožení. V některých případech se může jednat o hororový zážitek, kdy jedinec ztrácí kontakt s realitou. Může dojít k ohrožení života jedince či lidí v okolí. V nejhorších případech může dojít k nezvratným změnám, které končí dlouhodobým léčením na psychiatrii. Patří zde např. LSD, kanabinoidy (marihuana, hašiš), psilocybin (lysohlávký). (Sananim – Drogová poradna, 2021)

VÝZKUMNÁ ČÁST

5 Výzkumný problém

V teoretické části práce jsme se seznámili s orgánem sociálně právní ochrany dětí v ČR, jeho prací, metodami a postupy, které pracovníci při svém šetření používají. Dále jsme zmínili, jaká opatření mohou být uložena rodinám, které zanedbávají péči o své dítě, nebo kam se děti následně umísťují. Nastínili jsme, co to rodina je, jaké jsou její funkce atd. Jako poslední je zmíněná drogová problematika a jaký dopad má na rodinu, především na dítě. Naš výzkum je konkrétně zacílen na práci OSPOD s rodinou, ve které se objevuje rodič závislý na drogách, a to za období 2015-2020.

Toto téma jsme si zvolili z důvodu, že jsme chtěli zjistit, jak pracuje OSPOD s rodinami, kde se nachází rodič závislý na návykových látkách, jaké volí pracovníci postupy při práci s těmito rodinami, zda jsou děti v těchto rodinách automaticky odebírány, a jaké jsou možnosti pomoci těmto rodinám ze strany dalších odborníků. Nami nalezené práce se zabývaly tématy, která nám vyhovovala vzhledem k našemu tématu a zaměření práce, ale nedohledali jsme práci, která by tuto problematiku shrnovala v jedné. Naším cílem tedy bude projít všechny nalezené, vybrané práce a dle nich podat přehled o této problematice za dané období. Na základě výsledné přehledové studie bychom chtěli uvést možná doporučení do praxe jako jeden z dílčích cílů a nastínit témata, která by byla dle nás vhodná dále zpracovat jako kvalifikační práce na podobné téma.

6 Metodologický rámec výzkumu

Praktickou část jsme se rozhodli zpracovat do přehledové studie. Přehledovou studii můžeme popsat jako jakýsi souhrn informací z více zdrojů, a to na předem dané téma. Cílem přehledové studie však není jen výtah informací ze zdrojů, ale shrnutí a interpretování těchto informací. Uvádí se deset základních typů přehledových studií. Pro provedení naší praktické části jsme vybrali přehled systematický. Tento typ přehledové studie pracuje s (pokud možno) úplným souborem prací, které byly napsány za určité časové období, a to na konkrétní téma. Cílem je podrobná analýza všech těchto prací. Důležité je zmínit, že součástí systematického přehledu je i zhodnocení získaných informací či poukázání na dosud neřešené stránky určitého tématu. Přehledové studie systematického typu kategorizujeme na ty, které pracují s kvantitativními výzkumy a na ty, které pracují s kvalitativními výzkumy. Budou se

objevovat charakteristiky systematického přehledu, neboť se pokusíme pracovat s úplným souborem prací, které následně systematicky uspořádáme a podrobíme rozboru. (Mareš, 2013)

6.1 Postup při realizaci přehledu

- Volba tématu přehledové studie
- Volba typu přehledové studie
- Rešerše odborné literatury
- Vyhledání studií na zvolené téma
- Výběr vhodných studií pro přehledovou studii a jejich analýza
- Popis vhodných studií a zpracování informací do tabulek
- Identifikace hlavních informací zvoleného tématu
- Syntetizace získaných informací do větších celků
- Sepsání přehledové studie

(Mareš, 2013)

6.2 Výzkumný soubor

Kvalifikační práce pro náš výzkumný soubor jsme získali z těchto databází:

- Theses
- Google Scholar
- Repozitář závěrečných prací UK
- Digitální repozitář závěrečných prací UK
- UPOL Library

Pro výběr výzkumného vzorku, tedy vhodných studií k naší práci, jsme si vytyčili tato kritéria. Prvním kritériem bylo zařadit do výzkumného vzorku bakalářské, magisterské, disertační práce. Dalším kritériem byl výběr prací, které byly napsány v rozmezí od roku 2015 do roku 2020. Práce byly vybrány na základě předem určených klíčových slov, a to jsou:

OSPOD, rodina, drogová závislost. Ve vyhledaných pracích se také objevovaly i ty, které se zabývaly tématy OSPOD v různých oblastech zaměření, či drogová problematika v jiném

odvětví zájmu. Po prohlédnutí a podrobnějším pročtení prací jsme se rozhodli zanechat pouze ty, které se svým zaměřením zabývaly prací OSPOD a problematikou drog v rodině.

Důvodem pro tento výběr bylo přesvědčení, že takhle bude výsledný přehled prací kvalitnější.

Dle námi určených kritérií jsme vybrali celkově 93 prací. Bohužel 10 prací nebylo dostupných veřejnosti na žádost autora. Po podrobnějším pročtení jsme zjistili, že 50 prací nekoresponduje s naším zaměřením, tudíž jsme se rozhodli je vyřadit. Následně jsme vyřadili práce, které se v databázích opakovaly. Tudíž konečný počet prací, které jsme zařadili do výzkumného vzorku je 19, z nichž 12 je bakalářských, 7 diplomových, disertační práci jsme nedohledali žádnou.

Podrobný přehled počtu prací z jednotlivých databází viz. tabulka níže:

	Počet vyhledaných prací:	Počet vybraných prací na základě podobnosti s názvem tématu:	Konečný počet prací vybraných na základě podrobného prostudování:	Práce nepřístupné veřejnosti:
Upol Library	42	5	4	0
Theses	640	29	7	8
Google Scholar	826	24	10	2
Digitální repozitář závěrečných prací UK	109	11	7	0
Repozitář závěrečných prací UK	460	14	6	0

6.3 Analýza studií

Výsledný vzorek prací (N=19) jsme prostudovali a vybrali z něj požadované informace. Postup byl následný: nejprve jsme pročetli abstrakt práce, obsah, a nakonec metodologickou část. Informace jsme seskupili do tabulky, kde uvádíme název práce, cíl, metodologii výzkumu, výsledky a zdroj.

6.4 Výsledné studie

Výsledný vzorek vybraných studií (N=19) jsme kategorizovali dle dvou způsobů. První způsob kategorizace je dle typu výzkumné studie, a každá z těchto kategorií je následně okomentována. Druhý způsob kategorizace je dle témat, která se v pracích nejvíce objevovala. Tyto kategorie jsou taktéž okomentovány.

Kategorizace podle typu výzkumné studie:

- Diplomové práce (7)
- Bakalářské práce (12)

Kategorizace podle témat:

- Případová konference
- Mezioborová spolupráce
- Odebrání dítěte z rodiny

7 Práce s daty a výsledky

7.1 Kategorizace podle typu výzkumné studie

Diplomové práce

Název	Matka uživatelka návykových látek z pohledu Orgánu sociálně právní ochrany dětí
Cíl výzkumu	Cílem práce bylo popsat specifika práce OSPOD s matkami, uživatelkami návykových látek. Také jak probíhá spolupráce mezi těmito stranami a zda se při této spolupráci vyskytují nějaké problémy. A nakonec, zda užívání návykových látek má vliv na odebrání dítěte z péče.
Metoda výzkumu	Kvalitativní metoda. Ve výzkumu byla použita metoda záměrného výběru a semistrukturovaného interview s pracovníci OSPOD a matkami uživatelkami. Následné využití metody vytváření trsů.
Výsledek výzkumu	Výzkum potvrzuje zvýšený počet matek uživatelky návykových látek ve službách OSPOD. Z výzkumu také vyplývá, že matky často nespolupracují, zájem o jejich dítě je nízký a popírají svoji závislost. Dále autorka uvádí, že odebrání dítěte nezávisí jen na závislosti matky, ale na mnoha dalších okolnostech.
Zdroj	ŠUBRTOVÁ, Eliška. <i>Matka uživatelka návykových látek z pohledu Orgánu sociálně právní ochrany dětí [The mother user of drug addictive substances in terms of the Authority for social and legal protection of children]</i> . Praha, 2015. 75 s., 3 příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.

Název	Mnohoproblémová rodina
Cíl výzkumu	Cílem je zjistit, jak často se pracovníci OSPOD setkávají s mnohoproblémovou rodinou a jaké metody, postupy práce při svém šetření s těmito rodinami používají, a jaké návazné podpůrné služby využívají. V neposlední řadě bylo cílem zjistit také to, zda jsou klienti se službami OSPOD spokojeni.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Při sběru dat byla využita metoda řízeného rozhovoru. Součástí výzkumu bylo také pozorování, a následně zmapování rodin formou kazuistik.
Výsledek výzkumu	Z výzkumu vyplývá, že pracovníci OSPOD se ve své praxi setkávají s mnohoproblémovými rodinami velmi často, a že práce s těmito rodinami je vždy individuální a odvíjí se od daného problému a situace. Při své práci s problémovými rodinami využívají velmi často metodu případové konference, či IPOD a ve většině případů obrací rodinu na další odborníky.
Zdroj	KOŠTÁKOVÁ, Alžběta. <i>Mnohoproblémová rodina</i> . Praha, 2017. 128 s., 8 příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.

Název	Možnosti pomoci mnohoproblémovým rodinám a účinnost poskytovaných sociálních služeb
Cíl výzkumu	Cílem výzkumu je účinnost pomoci SAS u mnohoproblémových rodin ve službách OSPOD.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Výzkumné šetření zpracováno pomocí případových studií, které byly zpracovány a dále vyhodnoceny metodou kódování. Informace byly doplněny rozhovory se sociálními pracovníky.
Výsledek výzkumu	Výsledkem je, že při spolupráci je nejdůležitější důraz na objasnění a porozumění problému, plnění pravidelných setkání a spolupráce s dalšími odborníky.
Zdroj	LÁBROVÁ, Jitka. <i>Možnosti pomoci mnohoproblémovým rodinám a účinnost poskytovaných sociálních služeb</i> . Olomouc, 2017. 95 s., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce.

Název	Praktická realizace případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou
Cíl výzkumu	Zjistit, zda je případová konference v rámci práce OSPOD s mnohoproblémovou rodinou vhodným a efektivním nástrojem.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Metodou výzkumu byla tvorba případových studií na základě modelových případů, kdy byla použita případová konference. Následně byly provedeny polostrukturované rozhovory s pracovníky OSPOD a jejich klienty.
Výsledek výzkumu	Z výzkumu vychází, že případová konference je jedna z nejužívanějších a nejefektivnějších metod práce s problémovými rodinami. A mnoho pracovníků vyzdvihuje spolupráci s dalšími odborníky.
Zdroj	KAŠPAROVÁ, Blanka. <i>Praktická realizace případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou</i> . Olomouc, 2017. 105 s., 2 příl., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce.

Název	Problematika práce s ohroženou rodinou se zaměřením na případové konference
Cíl výzkumu	Zjistit, zda jsou případové konference efektivní metodou při práci s ohroženou rodinou.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Při šetření je užívána metoda případových studií.
Výsledek výzkumu	Ve všech případových studiích byla případová konference jedna z nejužitečnějších nástrojů řešení situace, avšak mnohdy záleží na tom, jak se k danému problému postaví rodina. V mnoha případech bylo potvrzeno, že případová konference měla menší efektivitu, pokud se již jednalo o odebrání dítěte z rodiny.
Zdroj	KUBIESOVÁ, Zuzana. <i>Problematika práce s ohroženou rodinou se zaměřením na případové konference</i> . Olomouc, 2015. 108 s., 4 příl., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce.

Název	Rozvoj a podpora rodičovských kompetencí při práci s ohroženými rodinami
Cíl výzkumu	Cílem bylo popsat, jak sociální pracovníci OSPOD napomáhají rozvíjet rodičovské kompetence v rodinách, kde se nachází ohrožené dítěte.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Při sběru dat byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníky.
Výsledek výzkumu	Výzkum uvádí, že sociální pracovník by měl mít soubor kompetencí ve znalostech a dovednostech, které se týkají oblastí problematiky v rodinách a měl by být schopen tyto poznatky dále předat rodině. Mnoho z nich také uvádí, že je velmi důležité mít důvěrný vztah s klienty a rovnocenný přístup.
Zdroj	HÁJÍČKOVÁ, Andrea. <i>Rozvoj a podpora rodičovských kompetencí při práci s ohroženými rodinami</i> . České Budějovice, 2020. 83 s., 1 příl., Diplomová práce (Mgr.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta.

Název	Těhotné a matky - uživatelky drog v kontextu drogových služeb
Cíl výzkumu	Cílem je zmapovat možnosti, limity účinné pomoci závislým těhotným a matkám. Zjistit, jaké jsou postupy ze strany kontrolujících institucí (OSPOD).
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Při sběru dat byly využity metody analýza dokumentů a polostrukturovaný rozhovor.
Výsledek výzkumu	Výsledkem se potvrzuje, že těhotné a matky se závislostí mají systém služeb, které nabízejí pomoc těmto skupinám. Jedná se o ambulantní drogové služby pro matky uživatelky drog, terapeutické komunity, finanční pomoc apod. Z další části výzkumu vyplývá, že pracovníci OSPOD nejednají okamžitě o odebrání dítěte, ale snaží se nalézt způsoby spolupráce s matkami, aby dítě v její péči mohlo zůstat.
Zdroj	TRUNEČKOVÁ, Olga. <i>Těhotné a matky - uživatelky drog v kontextu drogových služeb</i> . Hradec Králové, 2015. 99 s., 3 příl., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

Komentář

Námi uvedené diplomové práce za období 2015-2020 uvádí problematiku drog v rodině a práci OSPOD s těmito rodinami. Většinu z nich psali studenti sociální pedagogiky či sociální práce, což se dle nás dalo očekávat, jelikož toto téma je velmi blízké jejich oboru. Dále jej psali například studenti adiktologie apod. V mnohých pracích byl vidět zájem autora o dané téma a osobní zkušenosti z praxe, někteří již i v oboru pracují, tudíž se domníváme, že výsledky výzkumu jsou opravdu shodné s realitou.

Ze všech vybraných výzkumných studií, jak již bylo výše zmíněno, bylo do výzkumného vzorku zařazeno 7 diplomových prací. Všechny tyto práce byly zpracovány jako kvalitativní výzkum. Proč byly všechny práce zpracovány kvalitativní metodologií je už otázkou. Každopádně vzhledem k provedeným výzkumům, kdy autoři vycházeli z osobních zkušeností a prožitých praxí je určitě vhodnější zvolená metodologie, tedy kvalitativní, neboť většina z nich analyzuje životní příběhy rodin a dětí v péči OSPOD. Kvantitativní přístup v návaznosti na uvedené téma práce OSPOD s rodinami, kde se vyskytuje člen závislý na drogách, je dle nás také možnou variantou, ale spíše např. v porovnání účinnosti zvolených metod a postupů práce, nakolik sociální pracovníci OSPOD souhlasí s předepsanými fakty při užití v praxi, nebo jaký počet rodin s touto problematikou je uvedený na příslušný kraj ČR atd., mimo jiné toto mohou být další náměty ke zpracování kvalifikační práce na uvedené téma.

Bakalářské práce

Název	Možnosti OSPOD Frýdek-Místek v práci s drogově závislými matkami
Cíl výzkumu	Cílem výzkumu je popsat práci sociálního pracovníka OSPOD s drogově závislými matkami. Dále jaké mají pro svou práci s touto klientelou podmínky a možnosti spolupráce s dalšími organizacemi a odborníky.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Metodou získávání dat je polostrukturovaný rozhovor a metoda záměrného postupu.
Výsledek výzkumu	Z výzkumu vyplývá, že mnoho soc. pracovníků OSPOD uvádí, že jsou velmi zaneprázdnění administrací a na práci s rodinami mají nedostatek času. Při práci se závislými matkami volí většina podobný postup, ale v metodice se rozcházejí. Mnoho z pracovníků využívá spolupráci s dalšími odborníky a organizacemi.
Zdroj	STOPKOVÁ, Karina. <i>Možnosti OSPOD Frýdek-Místek v práci s drogově závislými matkami</i> . Praha, 2017. 71 s., 5 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta.

Název	Ohrožené dítě v kontextu sanace rodiny
Cíl výzkumu	Cílem je zjistit, jak sociální pracovníci hodnotí metodu sanace rodiny s rodinou, ve kterém se ocitá ohrožené dítě, a jaké jsou úskalí a příležitosti jejich práce.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Ve výzkumu je použita metoda polostrukturovaných rozhovorů.
Výsledek výzkumu	Pracovníci hodnotí sanaci jako velmi přínosnou. Je důležitý pozitivní vztah mezi účastníky sanace. Výzkum také poukázal na to, jaké jsou důvody pro zařazení rodin do těchto služeb a jejich podmínky.
Zdroj	FLÍDROVÁ, Sabina. <i>Ohrožené dítě v kontextu sanace rodiny</i> . Hradec Králové, 2020. 72 s., 1 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce.

Název	Postupy OSPOD při práci s rodinami se členem závislým na návykových látkách
Cíl výzkumu	Popsat postup práce OSPOD se závislými rodinami a následný možný návrh případných opatření.
Metoda výzkumu	Kvalitativní metoda. Pro výzkum jsou zpracovány případové studie, v podobě podrobných kazuistik.
Výsledek výzkumu	Z výzkumu vyplývá, že při práci s těmito rodinami je důležité odhalovat možná rizika a podporovat i rodiče, jelikož cesta k abstinenci je dlouhá a náročná. Postupy s těmito rodinami jsou různé a individuální, vždy záleží na situaci. Velmi důležitá je také mezioborová spolupráce.
Zdroj	LHOTÁKOVÁ, Michaela. <i>Postupy OSPOD při práci s rodinami se členem závislým na návykových látkách</i> . Praha, 2015. 64 s., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra pedagogicky a psychologie.

Název	Prevence rizikového chování dětí a mládeže se zaměřením na problematiku alkoholismu v rodině
Cíl výzkumu	Cílem je zmapování preventivních aktivit a práce realizované pracovníky OSPOD, které se snaží eliminovat riziko působení alkoholové závislosti rodičů.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Výzkumné šetření probíhá analýzou, syntézou a indukci kazuistik, které jsou doplněné o rozhovory se sociálními pracovníky OSPOD.
Výsledek výzkumu	Preventivní aktivity jsou represivního a podpůrného charakteru. Konkrétní metodický pokyn pro práci s těmito rodinami není, každý pracovník se řídí danou situací a zkušenostmi. Co je ale důležité především, tak spolupráce s dalšími odborníky.
Zdroj	SIRŮČKOVÁ, Ivana. <i>Prevence rizikového chování dětí a mládeže se zaměřením na problematiku alkoholismu v rodině</i> . Hradec Králové, 2015. 104 s., 3. příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

Název	Proces vyhodnocování situace ohroženého dítěte v rodině v rámci multidisciplinární spolupráce
Cíl výzkumu	Cílem je uvést metodiku a reálnou aplikaci vyhodnocení situace ohroženého dítěte v rodině. Sdílet přínos multidisciplinární spolupráce a poskytnout podklad pro další plánování práce s rodinou.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. K výzkumnému šetření slouží rozbor a popis kazuistik.
Výsledek výzkumu	Sociální práce s ohroženou rodinou vyžaduje multidisciplinární spolupráci, aktivní přístup všech zúčastněných. Základem přímé práce s rodinou je pozitivní vztah mezi klientem a pracovníkem, jasné domluvení pravidel.
Zdroj	SOUKUPOVÁ, Lucie. <i>Proces vyhodnocování situace ohroženého dítěte v rodině v rámci multidisciplinární spolupráce</i> . Praha, 2016. 76 s., 3 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra sociální práce.

Název	Rodičovství matek závislých na drogách
Cíl výzkumu	Výzkum se snaží pochopit a zjistit, čím se závislé matky vyznačují, jaký vztah mají k vlastním dětem, jak v takových situacích jednají. Dále se snaží zjistit, jak k tomu přistupuje OSPOD a následné sociální služby.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Výzkum proveden pomocí popisu stáže autorky.
Výsledek výzkumu	Výsledkem výzkumu je, že závislé matky často stavily vlastní dobro před dítě v souvislosti s drogou. Mnohdy většina z nich již jedno či více dětí odebráno měly. Co se týká přístupu OSPOD, tak odebrání dětí těmto matkám není vždy automatické. OSPOD se snaží s matkou spolupracovat, nabízet jí řešení v pomoci léčby, přístupu a péče o dítě apod.
Zdroj	BURGROVÁ, Kristýna. <i>Rodičovství matek závislých na drogách</i> . Praha, 2020. 58 s., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra pastorační a sociální práce.

Název	Rodina jako zdroj vzniku sociálně patologických jevů
Cíl výzkumu	Cílem je zjistit, zda je dle zkušeností pracovníků OSPOD problémové chování dětí příčinou jejich rodin, a jak je rodiče mohou negativně ovlivnit svým chováním, výchovou apod.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Zpracování výzkumu je formou kazuistik, dále doplněno o polostrukturované rozhovory.
Výsledek výzkumu	Výzkum ve všech zmíněných kazuistikách potvrdil patologii dětí právě ze strany rodiny.
Zdroj	MACKOVÁ, Nela. <i>Rodina jako zdroj vzniku sociálně patologických jevů</i> . Praha, 2015. 66 s., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.

Název	Sanace rodiny jako forma prevence sociální exkluze
Cíl výzkumu	Cílem je analyzovat zkušenosti členů multidisciplinárního týmu s pořádáním případových konferencí a jejich efektivita při práci s ohroženými rodinami.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Při sběru dat byla zvolena metoda rozhovoru s vybranými respondenty.
Výsledek výzkumu	Z výzkumu vyplývá, že se všichni respondenti shodli na tom, že multidisciplinární spolupráce na případových konferencích je velmi důležitá a mnohdy na ni stojí celá úspěšnost případu. Také zdůrazňují, že vždy ale záleží na spolupráci všech zúčastněných.
Zdroj	FRANCOVÁ, Lucie. <i>Sanace rodiny jako forma prevence sociální exkluze</i> . Olomouc, 2018. 78 s., 6 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií.

Název	Sanace rodiny v kontextu činnosti Orgánu sociálně právní ochrany dětí
Cíl výzkumu	Cílem je zjistit, jak OSPOD postupuje při práci s ohroženými rodinami a zda jsou v praxi realizovány případové konference, opatření na ochranu dítěte, vypracování IPOD apod.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Při sběru dat byla použita technika analýzy dokumentů a následné rozhovory s pracovníky OSPOD.
Výsledek výzkumu	Výzkum potvrdil, že při vyhodnocování situace dítěte byl vždy vypracován IPOD. Ve všech případech pracovníci napomáhali rodinám k nápravě problému, mnohdy se jednalo o prevenci, v některých případech již o odebrání dítěte z rodiny. Jako poslední vyzdvihovali spolupráci dalších odborníků.
Zdroj	ZUSKOVÁ, Kateřina. <i>Sanace rodiny v kontextu činnosti Orgánu sociálně právní ochrany dětí</i> . České Budějovice, 2015. 64 s., Bakalářská práce (Bc.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce.

Název	Vliv dysfunkční rodiny na vývoj dětí
Cíl výzkumu	Cílem je zanalyzovat podrobné případové studie dysfunkčních rodin a vyvodit, jaký mají dopad na život dítěte. Dále také, jak pracuje OSPOD s těmito rodinami.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Metodou výzkumu jsou případové studie, které budou podrobně popisovat případy rodin.
Výsledek výzkumu	Výzkum potvrzuje, že dysfunkční rodina může velmi negativně ovlivnit život dítěte, a proto OSPOD provádí šetření v rodinách, vytváří plán, který má napomoci ohroženým rodinám a následně s nimi pracuje a odkazuje na další odborníky.
Zdroj	KUBOVÁ, Martina. <i>Vliv dysfunkční rodiny na vývoj dětí</i> . Olomouc, 2016. 81 s., 2 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské výchovy.

Název	Sanace rodiny
Cíl výzkumu	Cílem bylo zjistit, jaký postoj mají sociální pracovníci OSPOD k sanaci rodiny a jaká je důležitost fungovat jako podpora pro ohroženou rodinu.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Výzkumnou metodou byl především řízený strukturovaný rozhovor se sociálními pracovníky OSPOD s doplněním polostrukturovaných rozhovorů.
Výsledek výzkumu	Z výzkumu vyplývá, že není žádný přesný návod a postup, jak pracovat s ohroženými rodinami, jelikož každá je jiná a každý jejich problém je individuální, ale sanace rodiny patří mezi nejužitečnější metody při práci s rodinou. Také je velmi důležitý vztah mezi pracovníkem a klientem.
Zdroj	ŠURKOVÁ, Diana. <i>Sanace rodiny</i> . Praha, 2018. 62 s., 1 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.

Název	Závislí rodiče a děti
Cíl výzkumu	Cílem je analýza vývoje a dopadu závislostního chování rodičů na jejich děti.
Metoda výzkumu	Kvalitativní výzkum. Metodou výzkumu jsou případové studie, polostrukturovaný rozhovor a technika kódování.
Výsledek výzkumu	Z výzkumu vyplývá, že děti závislých rodičů jsou často agresivní, mají pomalejší vývoj, nebo spadnou do závislosti také. Ve všech případech s těmito rodinami pracoval OSPOD. Není pravidlem, že jsou děti z těchto rodin vždy odebrány. V některých se díky spolupráci OSPOD a dalších odborníků podařilo dítě v rodině ponechat.
Zdroj	SOUČKOVÁ, Klára. <i>Závislí rodiče a děti</i> . Olomouc, 2018. 74 s., 5 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií.

Komentář

První kategorií byly diplomové práce, těch bylo o pár méně než námi nalezených a vybraných bakalářských prací. Opět většinu z nich napsali studenti sociální pedagogiky nebo sociální práce, další byly napsány studentem pedagogiky, psychologie. Znovu zmíníme, že očekávání uvedených oborů je na místě, neboť je jim problematika v rámci studia velmi blízká. I u těchto prací autoři čerpali z vlastních zkušeností z praxe, tudíž výzkumy korespondují s reálnými zkušenostmi a poznatky.

Z vybraného vzorku výzkumných studií bylo 12 bakalářských prací, viz. výše. Stejně jako u zmíněných diplomových prací, tak i u bakalářských byly všechny výzkumy provedeny kvalitativním přístupem. Můžeme se domnívat, stejně jako u diplomových prací, že studentům humanitního zaměření je tato metodologie bližší než kvantitativní. A znovu je důležité zmínit, že vzhledem k tématu a častému využití případových studií ohrožených rodin je kvalitativní přístup na místě, neboť se zabývá podrobným popisem životních osudů rodin s drogově závislým členem. Většina těchto výzkumů je doplněna o polostrukturované rozhovory, a to s problémovými rodinami, velmi často se sociálními pracovníky OSPOD, nebo dalšími spolupracujícími odborníky. Toto doplnění dle nás uceluje výzkum jako takový, a přináší poznatky o práci OSPOD s těmito rodinami i z jiného pohledu.

7.2 Kategorizace podle témat

Na začátek je důležité zmínit, že témata vybraná ke kategorizaci jsou probírána ve všech výzkumných pracích. Vybrali jsme ta nejčastější, která se v pracích opakovala a dle nich určili kategorie.

Případová konference

První kategorií, kterou jsme z pročtených výzkumných prací vybrali je užití *případové konference*. Výzkumné práce s tematikou využití případové konference při práci s ohroženými rodinami, v našem případě s rodinami, kde se nachází rodič na návykových látkách jsou zpracovány kvalitativní metodologií, viz. uvedeno výše. Můžeme tedy brát v potaz, že námi vybrané výzkumné práce jsou reálným vyobrazením, jak případová konference funguje v praxi. V mnoha výzkumech byl proveden rozhovor se sociálními pracovníky OSPOD, kteří popisují

klady i zápory případové konference. Většina sociálních pracovníků uvádí především klady této metody práce a hodnotí ji jako nejužitečnější nástroj práce s ohroženými rodinami. Vyzdvihují především to, že se sezení zúčastní (pokud možno) všichni zainteresovaní daného případu rodiny. Dochází tak ke společné komunikaci všech, výměny názorů, vyposlechnutí rad od všech odborníků najednou apod. Mnoho sociálních pracovníků ale také uvádí, že v mnoha případech se bohužel nedostavují všichni zainteresovaní, a že mnohdy nevidí spolupráci jak od dalších odborníků, tak od samotné rodiny. Důležitý je dle nich především kladný a přátelský vztah mezi pracovníky OSPOD, nebo dalšími odborníky a rodinou, což se pak může odrážet právě ve spolupráci apod. Taky uvádí, že by případovou konferenci bylo vhodné svolat co nejdříve při řešení případu ohrožené rodiny, a tím by měl tento nástroj dle nich ještě větší váhu v užitečnosti, a tak docházelo k méně častému odebrání dětí z rodin, bohužel v praxi se tomu zatím tak moc neděje. Nad čím se sociální pracovníci nejvíce zamýšleli a pozastavovali bylo to, zda je vhodné, a kdy přizvat na případovou konferenci i ohrožené dítě. Společnou, nebo alespoň podobnou odpověď jsme z výzkumných prací nezaznamenali, tudíž tato otázka je i pro nás nezodpovězená a určitě by bylo vhodné se jí v budoucnu zabývat, neboť se jedná o blaho dítěte ve všech ohledech.

Mezioborová spolupráce

V podstatě ze všech našich výzkumných prací z rozhovorů se sociálními pracovníky a z dalšího šetření vyplývá, že při práci s ohroženými rodinami, tedy i s rodinami, kde se nachází drogově závislý rodič je jedním z nejdůležitějších nástrojů *multidisciplinární*, tedy *mezioborová spolupráce*. První kategorií bylo užití případové konference, jak je výše zmíněno, a už v této kategorii jsme si mohli všimnout, že sociální pracovníci vyzdvihují spolupráci dalších odborníků právě při případové konferenci. Je tedy zřejmé, že mezioborová spolupráce má velký podíl na úspěšném řešení problému ohrožené rodiny. V našich výzkumných pracích se nejčastěji objevovala spolupráce s lékaři, psychology, psychiatry, školou a učiteli, s policií, kurátory, dále také s léčebnými programy pro drogově závislé, terapeutickými komunitami, intervenčními programy, sociálně aktivizačními službami, s různými neziskovými organizacemi atd. V mnohých výzkumech bylo uvedeno, že ne každá spolupráce probíhá dle očekávání. Největší problém ve spolupráci vidí sociální pracovníci OSPOD v komunikaci a plnění domluvených úkolů a postupů práce. Problémy se pak objevují i ve vztahu klient, tedy rodina a sociální pracovník OSPOD. Tyto problémy popisují sociální

pracovníci tak, že oni pro rodinu působí jako ti „zlí“ oproti dalším spolupracujícím, a tak klient plní spíše úkoly dalších organizací a úkoly pověřené OSPOD již zanedbává. Proto je důležitý především kladný vztah mezi rodinou a sociálním pracovníkem, jak je již výše zmíněno. Dle nás není důležitý vztah pouze těchto dvou zainteresovaných, ale kladný vztah se všemi odborníky a organizacemi, kteří se podílejí na případu rodiny, neboť jedině tak se dosáhne co nejlepšího výsledku.

Odebrání dítěte z rodiny

Poslední kategorií dle témat jsme zvolili *odebrání dítěte z rodiny*, což je v závěru nejpřísnějším opatřením ze strany OSPOD v ohrožené rodině. Dle výzkumů z rozhovorů se sociálními pracovníky OSPOD a dalších údajů ze spisů apod. vyplývá, že odebrání dítěte není okamžitým zásahem v rodině v případě jeho ohrožení. Mnoho pracovníků uvádí, že odebrání dítěte nastává až v případě, pokud jsou důsledky opravdu vážné a rodina s nimi odmítá spolupracovat. V našem případě, kdy se v rodině vyskytuje rodič drogově závislý, není dle sociálních pracovníků konkrétní plán a postup při práci s touto rodinou při možném odebrání dítěte. Většina uvádí, že často jedná dle zkušeností, rad kolegů a mnohdy se v nich střetává profesní a osobní dilemata. Velmi častým tvrzením bylo, že postup práce se závislými rodiči, především matkami, se příliš neliší od postupu práce s rodiči, kteří závislí nejsou. Výzkumné práce z našeho výběru se často zabývaly závislostí matky dítěte a její spoluprací s OSPOD, kdy to byl hlavní důvod ponechání dítěte v péči rodiče. Dále také vyplývá, že matky, uživatelky drog měly často již jedno či více dětí v ústavní výchově a nyní se jednalo o budoucnost a bezpečí dalšího. Sociální pracovníci OSPOD často zmiňují, že rodiče brát drogy nepřestali a stavěli vlastní dobro před to dětské. Mnoho z nich nastoupilo na léčení, navštěvovalo terapeutické či intervenční programy, ale později se zpátky k droze vrátili, tudíž dítě bylo několikrát umístováno v dětských centrech apod. Velkou překážkou v práci s těmito rodinami vidí soc. pracovníci v nesnadném dokázání závislosti. Rodiče popírají svou drogovou závislost, falšují vzorky k vyšetření, často lžou. Pro sociální pracovníky je pak nesmírně těžké rozeznat reálnou situaci a stanovit tak další postup v šetření při odebrání dítěte. Tudíž proces vyhodnocení odebrání dítěte v rodině je velmi zdlouhavý a náročný, a to jak pro pracovníky, tak pro rodinu, a především pro ohrožené dítě. A nakonec je velmi důležité uvědomit si, že pomoc nepotřebují jen ohrožené děti, ale i jejich závislí rodiče.

8 Diskuze

Bakalářská práce je svým cílem a tématem zaměřena na orgán sociálně právní ochrany dětí a jeho práci s rodinami, kde se vyskytuje člen závislý na drogách. Zabývá se přesněji výzkumnými studii na toto téma, a to za zvolené období, tedy 2015-2020. Teoretická část práce se zabývá OSPOD, jeho práci s ohroženými rodinami, užitými metodami a postupy při práci. Další kapitoly se zabývají opatřením na ochranu dítěte, rodinou, jejími funkcemi. V závěru teoretické části je popsána drogová závislost, její příčiny, důsledky a stručné rozdělení drog. Po prostudovaných nalezených výzkumných pracích jsme zjistili, že za dané období je poměrně málo prací s podobným tématem ohledně práce OSPOD s rodinou s drogově závislým členem, a že každá z těchto prací se zabývá různými tématy. Rozhodli jsme se tyto práce zpracovat do přehledových tabulek, kategorizovat a následně okomentovat, a tak podat stručný přehled ze všech námi vybraných výzkumných prací na toto téma za zvolené období.

Ve výzkumné části jsme tedy provedli analýzu výzkumného vzorku, což je 19 výzkumných studií na téma práce OSPOD s rodinou s drogově závislým členem za období 2015-2020. Potřebné informace ze studií jsme zpracovali do přehledových tabulek, kde byl uveden název, cíl, metodologie, výsledky výzkumu a její autor. Výběr požadovaných informací, tedy analýza studií byl mnohdy náročný a zdlouhavý, neboť ne každá práce měla snadno dohledatelné již zmíněné potřebné informace. U některých studií bylo tedy nutné je vícekrát pečlivě prostudovat.

Výsledkem uvedené přehledové studie jsou tedy přehledové tabulky výzkumných prací a výsledek z jejich analýzy. Výsledkem jsou kategorizace podle typu výzkumné studie a kategorizace podle témat, která se v studiích nejčastěji vyskytovala. V kategorizaci dle typu výzkumné studie jsou uvedeny diplomové práce a bakalářské práce. Při sběru dat jsme hledali i disertační práce, bohužel se nepodařilo dohledat ani jednu na podobné téma, tudíž jsou zde dvě kategorie. V kategorizaci dle tématu jsme uvedli *případová konference*, *mezioborová spolupráce*, *odebrání dítěte z rodiny*. Tato témata se v pracích objevovala nejvíce, byla tedy zařazena do kategorií. Obě kategorizace byly následně okomentovány, tudíž se domníváme, že další komentář k těmto podkapitolám zde v diskuzi není třeba.

Jedním z našich dílčích cílů bylo uvést možná doporučení pro praxi, která vzejdou z výsledné přehledové studie. Opět jsme vybrali dle nás ty nejdůležitější, která jsme zaznamenali ve vybraných výzkumných studiích a více je popsali. V rámci doporučení pro praxi jsme se rozhodli zmínit témata, která by byla dle nás vhodná ke zpracování jako kvalifikační

práce na podobná témata, a tak přispět výzkumem k dané problematice. Vše je popsáno v samostatné podkapitole, tudíž si myslíme, že zde není již třeba více komentovat. Více viz. podkapitola **doporučení pro praxi**.

Konečný počet vybraných výzkumných prací (N=19) je za uplynulé období dle nás poměrně málo. Dohledali jsme mnoho prací na téma práce OSPOD a Syndrom CAN, rizikové chování dětí, násilí v rodině, krádeže v rodině, záškoláctví a toulání, agresivní chování apod., avšak drogová problematika v rodině v rámci péče OSPOD je dle nás stále opomíjena. Je otázkou, proč se toto téma ve výzkumných pracích neobjevuje častěji, proč se neprobírá hlouběji a více se o něm nepíše. Z výsledků výzkumných prací je jasné, že sociální pracovníci OSPOD nemají přesný návod, jak s rodinami s drogově závislým členem pracovat, vždy se řídí klasickým postupem s rodinou, zkušenostmi, radami svých kolegů atd. Je jasné, že přesný návod a postup nikdy nebude úplně správně daný, neboť každá rodina a její problém je ojedinělý a individuální, ale možná kdyby se tato problematika začala ještě více probírat a začalo se jí podrobněji věnovat, tak by děti z těchto rodin nemusely být ve výsledku ve většině případech odebírány. To je ale ovšem jen naše domněnka a tvrzení druhých může být jiné. Také jsme nedohledali žádnou disertační práci, jak již bylo výše zmíněno. Což nám dává důvod domnívat se, že tato problematika není řešena na odbornější výzkumné úrovni.

9 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zjistit, jak pracuje OSPOD s rodinami, kde se vyskytuje rodič závislý na návykových látkách, užití metody, postupy při práci s těmito rodinami a zda jsou děti v těchto rodinách automaticky odebírány, a to z výzkumných studií za období 2015-2020. V teoretické části práce byl popsán Orgán sociálně právní ochrany dětí v ČR, jeho vykonávající orgány, funkce, také jaké sociální pracovníci užívají metody při práci s ohroženými rodinami apod. Zde jsme vycházeli především ze zákona 359/1999 Sb., který je v dané oblasti velmi zásadní. Nastínili jsme možná opatření na ochranu dítěte, jakožto ústavní, ochrannou výchovu a náhradní rodinnou péči. Teoretická část dále vymezovala postavení dítěte v rodině drogově závislých, rodinu jako takovou, její funkce a dopady drogové závislosti na rodinu jako celek. V závěru teoretické části je vymezena drogová závislost, její příčiny, důsledky a stručné dělení drog.

Výzkumná část byla zaměřena na analýzu výzkumných studií na téma *práce OSPOD s rodinami s drogově závislým členem*. Do výzkumného vzorku bylo vybráno 19 výzkumných studií, a to na základě předem určených kritérií. Prvním kritériem bylo najít bakalářské, diplomové a disertační práce. Dalším kritériem bylo určení rozmezí vydání studie, a to 2015-2020. Posledním kritériem byla klíčová slova *OSPOD, rodina, drogová závislost*. Všechny vybrané výzkumné studie byly podrobeny důkladné analýze a důležité informace byly následně zpracovány do přehledových tabulek. Výsledkem bakalářské práce je tedy přehledová studie, která shrnuje informace z těchto 19 studií a podává ucelený přehled na dané téma. Pro lepší přehlednost jsou studie kategorizovány dle typu výzkumné studie a dle témat, která se nejčastěji v studiích objevovala. Dle typu výzkumné studie jsou rozděleny na *diplomové práce* a *bakalářské práce*. Dle témat jsou rozděleny na *případová konference, mezioborová spolupráce, odebrání dítěte z rodiny*. Obě tyto kategorizace jsou následně řádně okomentovány. Na závěr jsme dle výsledků z přehledové studie uvedli možná doporučení pro praxi, která byla dle nás nejvíce zmiňována.

Domníváme se, že cíl bakalářské práce byl splněn. Podařilo se nám shrnout požadované informace z vybraných výzkumných studií, a tak vytvořit ucelenou přehledovou studii na téma práce OSPOD s rodinami s drogově závislým členem.

9.1 Doporučení pro praxi

Nyní bychom chtěli ještě uvést možná doporučení pro praxi z výsledků naší bakalářské práce. Dle výsledků v námi uvedených kategorizacích by bylo vhodné **zařadit častěji metodu případové konference při práci s ohroženými rodinami**, a také dle výpovědí většího množství sociálních pracovníků **ji použít v počáteční práci s rodinou**, aby došlo k co nejlepšímu řešení problému rodiny. Dále určitě **větší podílení se dalších odborníků či organizací na spolupráci s rodinou a OSPOD**, díky kterým je opět lepší výsledné řešení problému. Co je velmi důležité zmínit, tak **klást důraz na vytvoření kladného a přátelského vztahu mezi rodinou a sociálním pracovníkem OSPOD**, neboť to má obrovský vliv na další dění v rodině. Nesmíme opomenout **lepší komunikaci s rodinou, která má drogový problém, seznámit je přesněji s postupem péče a spolupráce** a vysvětlit, že Orgán sociálně právní ochrany dětí není zde od toho, aby děti z rodin automaticky odebíral, jak bylo mnohokrát uvedeno ve výzkumných studiích, ale je zde od toho, aby rodině pomohl vyřešit daný problém a zajistil tak řádný život dítěti s jeho ponecháním v rodině. Máme na paměti, že většina sociálních pracovníků působících na OSPOD a další spolupracující odborníci se snaží co nejlépe plnit tato naše doporučení, ale z mnohých námi vybraných výzkumných studií vyplývá, že ne vždy tomu tak je. A co je dle nás důležité, tak **zajistit větší informovanost a vzdělanost sociálním pracovníkům na téma drogová závislost a práce s rodiči drogově závislími**, což by bylo jistě více než vhodné.

Věříme, že tato práce bude odrazem k dalším výzkumným studiím na podobné téma, a tak dojde k větší informovanosti dané problematiky a možným lepším závěrům pro ohrožené děti z rodin drogově závislých. Na závěr tudíž doplníme **okruhy dalších témat, která by se dle nás mohla v budoucna zpracovat v rámci kvalifikačních prací**. Možným návrhem je rozdíl mezi osobním a profesním přístupem sociálních pracovníků k rodinám s drogovou závislostí, výskyt rodin s drogovou závislostí na příslušný kraj, srovnání efektivity užitých metod práce s drogově ohroženými rodinami, zda je v rodinách častěji závislý otec, matka nebo jsou oba rodiče uživatelé drog, výskyt drogově závislých dětí z drogově závislých rodin, spolupráce drogově závislých rodičů s Orgánem sociálně právní ochrany dětí. A také zmíníme téma, které jsme uvedli již v rámci kategorizace, a to názor sociálních pracovníků OSPOD na účast dítěte na případové konferenci, popřípadě jakákoliv jeho účast při šetření v ohrožené rodině. Tuto otázku si kladla většina sociálních pracovníků v uvedených studiích a nedostala se nám konkrétní odpověď, tudíž je dle nás zpracovat toto téma na místě.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

BARNARD, Marina. *Drogová závislost a rodina*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2011. 202 s. ISBN 978-80-7387-386-8.

BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-392-5.

BUBLEOVÁ Věduna, Alena VÁVROVÁ, Lucie VRÁNOVÁ a Jana FRANTÍKOVÁ. *Základní informace o náhradní rodinné péči*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2011. ISBN 978-80-87455-01-2.

BURGROVÁ, Kristýna. *Rodičovství matek závislých na drogách*. Praha, 2020. 58 s., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra pastorační a sociální práce.

EMCDDA. 2012. *Pregnancy, childcare and the family: Key Issues for Europe's response to drugs. Selected Issue*. [online]. Luxembourg: EMCDDA. [cit. 2021-01-09]. ISBN 978-92-9168-559-2. Dostupné na: www.emcdda.europa.eu/publications/selected-issues/children.

FLÍDROVÁ, Sabina. *Ohrožené dítě v kontextu sanace rodiny*. Hradec Králové, 2020. 72 s., 1 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Ústav sociální práce.

FRANCOVÁ, Lucie. *Sanace rodiny jako forma prevence sociální exkluze*. Olomouc, 2018. 78 s., 6 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií.

GABRHELÍK, Roman. *Bio-psycho-socio-spirituální model závislosti*. In: RADIMECKÝ, Josef, et al. 2007. *Úvod do adiktologie: učební podklady ke kurzu*. Praha: Centrum adiktologie Psychiatrické kliniky 1. lékařské fakulty a VFN, Univerzita Karlova. ISBN 978-80-239-9960-0.

HÁJÍČKOVÁ, Andrea. *Rozvoj a podpora rodičovských kompetencí při práci s ohroženými rodinami*. České Budějovice, 2020. 83 s., 1 příl., Diplomová práce (Mgr.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta.

HOVORKA, Daniel. *Nález Ústavního soudu k podmínkám odebrání dítěte z péče rodičů*. Právo a rodina. Praha: Linde, 2010, č.12/2010, s. 1-6. ISSN 1212-866X.

JANDOUREK J., *Sociologický slovník*, Praha: Portál 2001, s. 285, ISBN 80-7178-535-0.

KALINA, K. a kol. *Klinická adiktologie*. Praha: Grada. 2015. 978-80-247-4331-8.

KAŠPAROVÁ, Blanka. *Praktická realizace případové konference v rámci sociální práce s mnohoproblémovou rodinou*. Olomouc, 2017. 105 s., 2 příl., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce.

KOLIBÁŠ, Eduard a Vladimír NOVOTNÝ. *Alkohol - drogy - závislosti: psychické poruchy spojené s užíváním návykových látek*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2007, 257 s. ISBN 978-80-223-2315-4.

KOŠŤÁKOVÁ, Alžběta. *Mnohoproblémová rodina*. Praha, 2017. 128 s., 8 příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.

KUBIESOVÁ, Zuzana. *Problematika práce s ohroženou rodinou se zaměřením na případové konference*. Olomouc, 2015. 108 s., 4 příl., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce.

KUBOVÁ, Martina. *Vliv dysfunkční rodiny na vývoj dětí*. Olomouc, 2016. 81 s., 2 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské výchovy.

LÁBROVÁ, Jitka. *Možnosti pomoci mnohoproblémovým rodinám a účinnost poskytovaných sociálních služeb*. Olomouc, 2017. 95 s., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Palackého v Olomouci, Cyrilometodějská teologická fakulta, Katedra křesťanské sociální práce.

LHOTÁKOVÁ, Michaela. *Postupy OSPOD při práci s rodinami se členem závislým na návykových látkách*. Praha, 2015. 64 s., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie.

MACKOVÁ, Martina. *Sociální práce v rodině a náhradní rodinná péče*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-375-8. Skripta. Univerzita Hradec Králové.

MACKOVÁ, Nela. *Rodina jako zdroj vzniku sociálně patologických jevů*. Praha, 2015. 66 s., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.

MAREŠ, J. (2013). *Přehledové studie: jejich typologie, funkce a způsob vytváření*. *Pedagogická orientace*, 23(4), 427–454. <http://dx.doi.org/10.5817/PedOr2013-4-427>.

MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7367-502-8.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 1. vydání. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.

MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003b. ISBN 80-7178-549-0.

MINAŘÍK, Jakub. *O drogách obecně: Drogy čili omamné, psychotropní či psychoaktivní látky*. In Drogova poradna [online]. © 2009, Sananim, o.s. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <http://www.drogovaporadna.cz/o-drogachobecne.html>.

MPSV: *Formy náhradní rodinné péče* [online]. Praha: MPSV ČR, 2019 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

MPSV: *Legislativa a systém sociálně-právní ochrany* [online]. Praha: MPSV ČR, 2020 [cit. 2021-01-07]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/legislativa-a-system-socialnepravni-ochrany>

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2011. 176 s. 978-80-7367-908-8.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.

NOVOTNÁ, Věra a Eva BURDOVÁ. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: Komentář*. 3. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2007. ISBN 978-80-86131-72-6.

NOVOTNÁ, Věra. *Sociální práce s rodinou při poskytování sociálně-právní ochrany dětí*. Právo a rodina. Praha: Linde, 2008, č. 8/2008, s. 1-5. ISSN 1212-866X

Právo na dětství, 2013 [online]. *Metody a nástroje* [cit. 2021-02-04]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/odbornici/metody-a-nastroje/>

PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

SIRŮČKOVÁ, Ivana. *Prevence rizikového chování dětí a mládeže se zaměřením na problematiku alkoholismu v rodině*. Hradec Králové, 2015. 104 s., 3. příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

SMUTKOVÁ, L. *Sociální práce s rodinou*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 80-7041-069-1.

Solařová, H., 2013. [online]. *Case management aneb případová konference v praxi*. Benepal, a.s. [cit. 2021-02-04]. Dostupné z http://www.benepal.cz/files/project_4_file/CASE-MANAGEMENT.PDF

SOUČKOVÁ, Klára. *Závislí rodiče a děti*. Olomouc, 2018. 74 s., 5 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta, Ústav pedagogiky a sociálních studií.

SOUKUPOVÁ, Lucie. *Proces vyhodnocování situace ohroženého dítěte v rodině v rámci multidisciplinární spolupráce*. Praha, 2016. 76 s., 3 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta, Katedra sociální práce.

STOPKOVÁ, Karina. *Možnosti OSPOD Frýdek-Místek v práci s drogově závislými matkami*. Praha, 2017. 71 s., 5 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Evangelická teologická fakulta.

ŠINDELÁŘOVÁ, Hana. *Proč závislost vzniká?: Závislost na drogách*. In: *Proč závislost vzniká?* [online]. 2012. [cit. 2021-03-07]. Dostupné z: <http://www.substitucni-lecba.cz/proc-zavislost-vznika>

ŠUBRTOVÁ, Eliška. *Matka uživatelka návykových látek z pohledu Orgánu sociálně právní ochrany dětí*. Praha, 2015. 75 s., 3 příl. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze, 1. lékařská fakulta, Klinika adiktologie.

ŠURKOVÁ, Diana. *Sanace rodiny*. Praha, 2018. 62 s., 1 příl., Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.

Tomáš Zábranský, 2003 [online]. *1 Definice* [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <https://www.drogy-info.cz/data/download/1341/6262/file/definice.pdf>

TRUNEČKOVÁ, Olga. *Těhotné a matky - uživatelky drog v kontextu drogových služeb*. Hradec Králové, 2015. 99 s., 3 příl., Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

ÚZIS (2016). MKN: Poruchy duševní a poruchy chování způsobené užíváním psychoaktivních látek (F10–F19). Dostupné z <http://www.uzis.cz/cz/mkn/F10-F19.html>

VÁGNEROVÁ, Marie. 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978.

VALENTA, Milan aj. *Slovník speciální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0937-9.

VÍTKOVÁ, M.: *Integrativní speciální pedagogika: Integrace školní a sociální*. Brno: Paido, 2004. 463 s. ISBN 80-7315-071-9.

ZÁKON č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních.

ZÁKON č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně dalších zákonů.

ZÁKON č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

ZÁKON č. 94/1963 Sb., Zákon o rodině: Hlava druhá: Výchovné opatření.

ZUSKOVÁ, Kateřina. *Sanace rodiny v kontextu činnosti Orgánu sociálně právní ochrany dětí*. České Budějovice, 2015. 64 s., Bakalářská práce (Bc.). Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, Katedra etiky, psychologie a charitativní práce.